

Melyik én vagyok én? – valódi és virtuális énképek összehasonlítása online írói közösségben

Prievara Dóra Katalin, Szabó Éva

Szegedi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet

E-mail: dora.prievara@gmail.com, szeva64@gmail.com

Absztrakt

Az utóbbi években több kutatás fókuszált arra, hogy az online világ milyen lehetőségeket nyújt az én más szintű megélésére (Bargh, McKenna, & Fitzsimons, 2002), akár egy teljesen új személyiség kialakítására (Wallace, 2002). Ezekből a vizsgálatokból kiindulva arra voltunk kíváncsiak, miként alakul a valódi és virtuális énkép egy online, írói csoportban. A vizsgálatban 504 személy vett részt, a feladatuk a Tennessee énkép skála kitöltése volt, egyszer a valódi énjükre, majd a honlaphoz tartozó, írói valójukra vonatkoztatva a tétéleket. Legfőbb eredményeink közé tartozott, hogy a valóságban és a virtuális közegben felépített én (Mead, 1973) különböztek egymástól. Erre az eltérésre nem volt hatással az, hogy milyen régóta és alkalmanként mennyi ideig látogatták a honlapot a személyek, sem az életkor, sem pedig az írói sikeresség. Már önmagában az oldalhoz való tartozás kialakított egy ebben az online közegben érvényesülő énrészt, amit a személyek magabiztosabbnak és jobban a csoportba tartozónak véltek, mint a valódi énjüket.

Kulcsszavak: valódi és virtuális énkép, felépített én, közösségi oldal, fanfiction, internetezés

Az nem lehet kérdés, hogy a világháló hatással van az életünkre, hiszen már szerves részét képezi annak, ugyanis naponta átlagosan 4 óra 16 percet töltenek előtte például az amerikai gyermekek (Steinfeld, Ellison, & Lampe, 2008). Azonban abban a kérdésben, hogy ennek milyen következményei vannak, a vizsgálatok eltérnek egymástól. LaRose, Eastin és Gregg (2001) szerint az internet növeli a társas támogatás érzetét, Shaw és Gant (2002) alapján csökkenti a magányt és a depressziót, az

önbecsülés mértékét pedig megemeli. Hátrányként említik, hogy a fiatalokat negatív hatások, bántó kritikák és sértő megjegyzések is érhetik online, továbbá könnyen kialakulhat internetfüggőség is (Subrahmanyam & Greenfield, 2008; Guan & Subrahmanyam, 2009). Azonban mások (például Chen & Persson, 2002; Gross, 2004) már nem találtak semmilyen összefüggést a világhálón eltöltött idő mennyisége és a pszichológiai jóllét alakulása között.

A közösségi oldalak gyakorlatilag bármikor elérhető csoportok, amiket a tagok elsősorban a szociális támogatás miatt látogatják, míg második fő okként az új barátságok kötése jelenik meg (Ridings & Gefen, 2004). A virtuális közösség ugyanis érzelmi és társas támogatást, szociális tőkét nyújt, a valahová tartozás érzését adja (Wellman & Gulia, 1999; Burke, Marlow, & Lento, 2010), az énképre és az én-hatékonyásra is kedvező hatással van (Gangadharbatla, 2010). Ráadásul lehetőség van egy új élettér, akár egy teljesen új én konstruálására (Greenfield & Zheng, 2006) vagy akár a valódi énjük megmutatására (Bargh, McKenna, Fitzsimons, 2002). Főként a tizenévesek és a fiatal felnőttek körében népszerűek ezek az oldalak, akiknek több, mint 90 százaléka regisztrált egy-egy ilyen honlapra (Gangadharbatla, 2010).

A fanfiction egy könyv, film, videójáték rajongója által írt történet, melyben az eredeti szerző által kitalált helyszíneket és szereplőket használja fel saját ötletének megvalósítására (Black, 2005). A fanfiction írást a kamaszok főképp identitásuk felfedezésére használják, mivel itt kifejezhetik érzelmeiket és gondolataikat; segít azok megértésében, elaborálásában, ráadásul hozzájuk hasonló korú személyekhez szólhatnak a történeteiken keresztül (Luttrell & Parker, 2001). Így a látogatók egyszerre kaphatják meg az olvasás, az írás, a szocializáció és a valahova való tartozás élményét (Black, 2005), valamint érzéseik ventilációjával egyfajta írásterápiát is megvalósítanak (Pennebaker & Beall, 1986).

Az énkép mindazokat a tulajdonságokat tartalmazza, amelyeket az emberek önmagukra jellemzőnek tartanak (Dévai & Sipos, 1986). Az én definiálható úgy is, mint az egyén tapasztalataiból, társas szerepeiből, céljaiból, tulajdonságaiból összeálló egység (Körössy, 2004). Az én azonban nem egy egységes képződmény, különböző alrészekből tevődik össze. Magába foglalja az individuális, a kapcsolati és a kollektív reprezentációkat is egyaránt (Sedikies, 2006), valamint az adott társas helyzettől függően dinamikusan változik is (Markus & Wurf, 1987), mivel nagy

hatással vannak az én alakítására a másoktól érkező visszajelzések. A különböző helyzetekre adott reflexiókból indult ki Mead (1973), mikor az énkép felépítését vizsgálta. Úgy véli, hogy az énkép reaktív énre és felépített énre osztható. A reaktív én reagál másokra, mások attitűdjeire; a személyiség spontán, kezdeményező része. Ezzel szemben a felépített ént a többi ember attitűdjei alkotják, illetve amit azokból az én átvesz, így a felépített énből megjelennek a közösség felé irányuló kötelezettségek is.

Hipotézisek

Jelen kutatás feltáró jellegű, a fő célkitűzése a valódi és a virtuális énkép összehasonlítása volt, illetve az esetleges különbségek feltérképezése. Mindezeket az elképzeléseket figyelembe véve az alábbi hipotézisek kerültek megfogalmazásra:

1. Feltételeztük, hogy a tagok testkép értékei alacsonyabbak lesznek, mint a Tennessee énkép skála standard értékei. Elgondolásunk szerint a testükkel való esetleges elégedetlenség lehet az egyik oka annak, hogy a résztvevők sok időt töltenek ezen a közösségi oldalon.

2. A tagok valódi és virtuális énképe eltér egymástól a különböző alskálákon. Az internetes énre vonatkoztatott morális, individuális, szociális énkép, valamint az önkritika értékei magasabbak lesznek.

3. A honlappal a többség célja a visszajelzés és a barátok találása, ahogy azt más vizsgálat is kimutatta (Ridings & Gefen, 2004).

Módszerek

Vizsgálati személyek

A kutatásban összesen 504-en vettek részt, 17 fiú és 487 lány, mindannyian ugyanazon az írói honlapon, a Merengő Fanfictionön publikálnak. Ez a nemi eloszlás nemzetközi összehasonlításban megfelelt a korábbi vizsgálatoknak, ahol azt mutatták ki, hogy a fanfiction közösségek főként lányokból állnak (Bolt, 2004). A fiúk elenyésző száma miatt a mintát homogén női mintaként lett kezelve, a nemi különbségek hatását nem vizsgáltuk. A résztvevők átlagéletkora 19,64 év (SD = 5,38), amely életkori

adatok szintén megfeleltek az korábbi kutatásoknak (Evans, 2006). 14-24 év között volt a minta mintegy 87,7 százaléka.

Vizsgálati eszközök

A William H. Fitts által kidolgozott Tennessee énkép skála tanácsadói-kutatási változatának magyar nyelvre standardizált tesztjét alkalmaztuk, melyet Dévai és Sipos (1976) dolgozott ki. Az eredeti kérdőív 6 alskálát tartalmazott: testkép (testalkat, egészség, fizikai állapot), morális énkép (erkölcsi magatartásformák), individuális énkép (adottságok, képességek, önbizalom, akaratereő, kitartás), családi énkép (család fontossága, benne elfoglalt hely), szociális énkép (munkához, társakhoz való viszony), önkritika (önelfogadás).

A családi énkép kérdéseit mind a valódi, mind a virtuális énképre vonatkozó kérdéssorból kihagytuk, mivel a minta jellegéből adódóan sokan már nem a szüleikkel éltek, így ezekre a kérdésekre nem, vagy csak nehezen tudtak volna válaszolni. Illetve a virtuális énjükre nem tudták volna érdemben vonatkoztatni a tétéleket, ahogyan az online valójuknál nem került pontozásra a testkép sem.

A kérdőív tartalmazott továbbá egy általunk összeállított kérdéssort is, amelyben az alábbi kérdéscsoportok szerepeltek: honlapon töltött idő mennyisége és minősége („Ha feljössz, akkor mennyi időt töltesz a honlapon?” „Szoktál olvasni a Merengőn?”), írással kapcsolatos attitűdök („Csak kitalált eseményekről szoktam írni, mind a fantáziám szüleményei.” „Sokat jelent nekem, hogy a történeteimet mások is olvassák.”), A Merengő jelentése az adott személy számára, írói népszerűség felmérése („Hány írásod található meg a honlapon?” „Általában átlagosan hány kritikát kapsz egy-egy feltöltésedre?”).

Felépítését tekintve a kérdőív 3 részből állt. Először a Tennessee énkép skála állításait a résztvevőknek önmagukra kellett vonatkoztatniuk. Ezt követte az írói szokások felmérése. Végezetül az énkép skála ismételt kitöltésére került sor, ezúttal a személyek virtuális, írói énjükre vonatkoztatva. Az írással kapcsolatos attitűdök célja az írói személyiség előhívása, előfeszítése volt, ezért nem történt váltás a kitöltés sorrendjében.

A vizsgálat leírása

A kérdőívet zárt online oldalon tettük közzé, amiről a Merengő főoldalára és Facebook-lapjára is kikerült egy-egy hír, így ösztönözve a tagokat a kitöltésre. A kérdőív megválaszolása teljesen anonim módon zajlott, senkinek sem volt kötelező megadnia sem a valódi, sem pedig honlaphoz kapcsolódó adatait.

Eredmények

Bár a Tennessee énkép skála egy validált teszt, elvégeztük az általunk használt változat belső konzisztenciájának mérését. A Cronbach-alfa értéke a teljes kérdőívre tekintve 0,912. Az egyes valódi és virtuális skálákra elvégzett reliabilitás-elemzés azt mutatta, hogy valamennyi dimenzióban magas (0,683-0,897) Cronbach-alfa értéket kaptunk.

A testképen kapott átlag pontszám (59,13 pont, SD = 11,03) az egymintás t-próba eredménye alapján (ahol a magyar standard volt a teszttérték, ami 67,05 pont, SD = 9,22) szignifikánsan a Tennessee testkép skála magyar átlagértéke alatt volt ($t(503) = -16,112, p < 0,001$). Átlagban 7,92 ponttal érték el kevesebbet a vizsgálatban szereplő személyek, mint a standard érték. A standard táblázat (Dévai & Sipos, 1976) szerint a szórásokat alapul véve mi is 5 csoportra osztottuk a testkép skálán elért eredményeket: Az átlag értékhez képest 1 szóráson belüli pontszámok voltak a normál értékek, 2 szóráson belül a magas, illetve alacsony, míg 2 szóráson kívülre az extrém alacsony, illetve extrém magas pontszámmal rendelkezők kerültek. Bár a legtöbben a normál kategóriába kerültek; az alacsony kategóriába a résztvevők 20,2 százaléka, az extrém alacsony kategóriába 19 százaléka került.

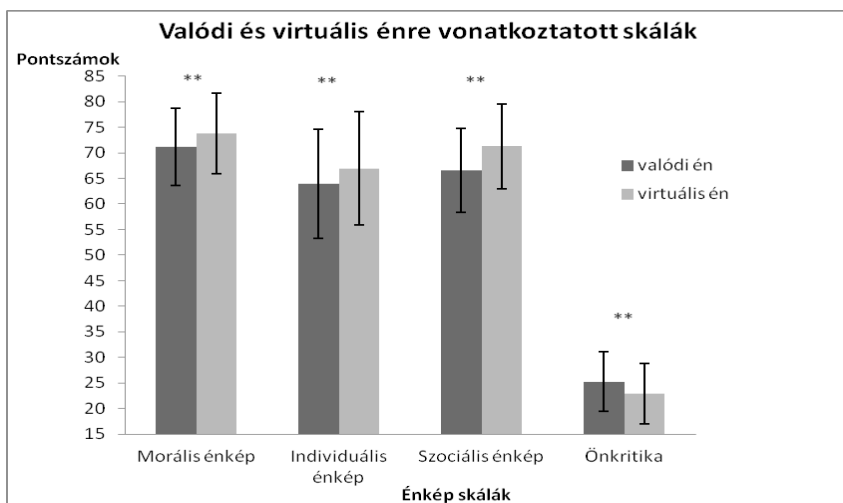
Az énkép skála standard értékeihez viszonyítva minden alszála esetén szignifikáns eltérés mutatkozott, kivéve a morális énkép értéket (lásd: 1. táblázat). A virtuális morális énképet, a virtuális szociális énképet és a valódi önkritikát kivéve valamennyi skála értéke a magyar standard alatt volt.

Énkép skálák	Elért átlag	Szórás	T-érték	Szabad-ságfok	Szignifi- kancia	Átlagos eltérés a standard értéktől
Testkép	59,13	11,03	-16,112	503	0,000**	-7,92
Morális valódi én	71,17	7,52	-,583	503	0,560	-0,20
Morális virtuális én	73,8	7,89	6,903	503	0,000**	2,43
Individuális valódi én	63,93	10,7	-10,415	503	0,000**	-4,97
Individuális virtuális én	66,93	11,11	-3,977	503	0,000**	-1,97
Szociális valódi én	66,57	8,19	-2,084	503	0,038*	-0,76
Szociális virtuális én	71,3	8,29	10,756	503	0,000**	3,97
Önkritika valódi én	25,28	5,82	4,632	503	0,000**	1,20
Önkritika virtuális én	22,83	5,92	-4,736	503	0,000**	-1,24

A táblázat a valódi és virtuális énrre vonatkoztatott bontásban mutatja a különböző énkép skálák eredményeit. Egymintás t-próbával a magyar standard értékekkel összevetve csak a valódi morális én nem mutat szignifikáns különbséget. * $p < 0,050$, ** $p < 0,001$.

1. táblázat: Valódi és virtuális énképskálák standard átlagtól való eltérései

Szignifikáns különbséget kaptunk a valódi és virtuális értékek között valamennyi énkép skálán (lásd: 1. ábra).

1. ábra: Szignifikáns eltérés jelentkezett a valódi és virtuális énrre vonatkoztatott értékek között mind a négy énkép skála esetében. A morális, az individuális és a szociális énkép skála esetben magasabb lett a virtuális én esetében az érték, míg az önkritika esetében a valódi énnél volt magasabb az átlagos pontszám. A hibásávok a szórást mutatják. ** $p < 0,001$

A valódi és virtuális én közötti különbségeket páros mintás t-próbával vizsgáltuk. A morális énkép esetében a valódi énnél szignifikánsan magasabb lett a virtuális énré kapott pontok mennyisége ($t(503) = -8,524, p < 0,001$). Az individuális énkép esetében szintén a virtuális érték lett szignifikánsan magasabb ($t(503) = -8,519, p < 0,001$). A szociális énkép is magasabb lett az online énré vonatkoztatott kitöltés során ($t(503) = -15,107, p < 0,001$). Az önkritikánál a hipotézisemmel ellentétben a valódi én értékeihez képest szignifikánsan csökkent a virtuális én eredménye ($t(503) = 12,936, p < 0,001$).

Annak feltárására, hogy az általunk vizsgált tényezők közül (internetezés, tagság időtartama, olvasottság, kritikák mennyisége, írói én titkolása) melyek gyakoroltak hatást a valódi és virtuális énképek közötti különbségre, ismételt méréses varianciaanalízist végeztünk. Azonban ezek a változók nem mutattak szignifikáns hatást az énképskálák alakulására. A mintában szereplő személyek 56,7 százaléka nem érzett különbséget abban, hogy a valóságban vagy a honlapon fogadná el őket jobban. A válaszadók 34,7 százaléka érezte úgy, hogy inkább önmagát tudja adni ezen a honlapon, ahol jobban el is fogadják őt a többiek.

A honlappal kapcsolatos célok elkülönítésére faktoranalízist végeztünk, az eljárás eredményeként a célok 3 csoportba rendeződtek. A csoportokat és azok tartalmát a 2. táblázat mutatja.

	Társas célok	Önfejlesztés	Rekreáció
V% = 68,704	V% = 27,123	V% = 21,345	V% = 20,236
A honlap a kikapcsolódás miatt fontos.			0,765
Célok a honlapon kiélni a hobbidat?			0,790
A honlap a fejlődés miatt fontos.		0,746	
A honlap a visszajelzések miatt fontos.		0,811	
Célok a honlapon újabb és újabb ismeretségeket kötni?	0,868		
A honlap a barátok miatt fontos.	0,865		

Az elvégzett faktoranalízis főkomponens analízis volt, Varimax rotációval, Kaiser normalizációval, 4 iterációval 3 faktorba sorolta a változókat aszerint, hogy milyen motivációval rendelkeznek a személyek a honlapon való tartózkodásról illetően.

2. táblázat: A honlapon való tartózkodás céljai

A faktoranalízis eredménye alapján háromféle motivációt lehetett megkülönböztetni egymástól. A magyarázott varianciák mértéke közel azonos: 27,123 az első, 21,345 a második és 20,236 százalék a harmadik csoport esetén. A teljes mintát tekintve a magyarázott variancia mértéke 68,704 százalék volt. Az egyik fajta motiváció a honlapon való tartózkodásra társas, érzelmi alapú. Akikre ez jellemző, azok arra használják az oldalt, hogy új ismerősökre tegyenek szert, és a barátságok miatt fontos számukra a Merengő. A második motiváció az önfejlesztés, hogy a személyek íróként javuljanak az oldal, s főként a rajta kapott visszajelzések segítségével. A harmadik motivációs célként pedig a rekreáció lehetősége vonzotta a honlapra a tagokat, ami a kikapcsolódás miatt volt fontos a számukra, illetve hogy rajta kiélhessék a hobbijukat.

Megvitatás

Kutatásunk fő célja az volt, hogy megvizsgáljuk, van-e különbség a valódi énrre és egy virtuális énrre vonatkoztatott énképek között. Ennek megvizsgálására egy olyan csoportot választottunk, aminek alanyai valamennyien egy internetes írói közösség aktív tagjai. Azaz azt néztük meg, milyen hatással van az énképek alakulására, ha az egyén egy specifikus közösségi oldalra jár. Illetve az is érdekelt bennünket, hogy mi motiválja az egyéneket abban, hogy ennek a honlapnak a tagjai legyenek.

A testkép skálán alacsonyabb pontszámokat vártunk, mint a standardizált értékek. Eredményeink ezt a hipotézist alá is támasztották, hiszen a mintának csaknem a 40 százaléka ért el alacsony vagy extrém alacsony eredményt a testkép skálán. Ez alapján úgy tűnik, hogy a kutatásban szereplő személyek nagy számban nem voltak megelégedve külsejükkel, testi adottságaikkal. A Tennessee énkép teszt skálái szignifikáns eltérést mutattak a magyar mintán standardizált értékekhez képest. Ez alapján elmondható, hogy a mintát egy specifikus csoport alkotta, amelyben az átlagnál alacsonyabb testképpel, individuális és szociális énképpel rendelkeztek a tagok. Azaz az önmagukkal való elégedetlenség, az önbizalomhiány, a hiányzó vagy nem elégséges társas támogatás állhatott annak háttérében, hogy egy virtuális közösséget kerestek maguk számára (Vandelanotte, Sugiyama, Gardiner, & Owen, 2009).

Előzetesen feltételeztük, hogy a valódi és virtuális énképek értékei különbözni fognak egymástól a Tennessee kérdőív egyes alszkáláiban. Várakozásunknak megfelelően magasabb pontszámokat értek el a vizsgált személyek, ha a morális, az individuális és a szociális énhez tartozó tételeket az online valójukra vonatkoztatták. Tehát a Mead (1973) által bevezetett fogalmat használva a mintában szereplő személyeknél markánsan különbözött egymástól a valóságban, illetve a virtuális térben felépített én. Azaz a Merengő szerzői úgy érezték, a honlapon erkölcsösebbek, magabiztosabbak, jobban a csoportba tartozóak, mint a való életükben. Szinte egy teljesen önálló énképük alakult ki a megkérdezett személyeknek, amely a Merengő közegéhez kapcsolódott. Azonban az önkritika értéke alacsonyabb lett a virtuális énnél, mint a valódinál. Ennek magyarázata az lehet, hogy az alanyok az interneten kevésbé szorongtak, kevésbé voltak kritikusak önmagukkal szemben, mert ebben a közegben mentesek lehettek az elvárásoktól és a kötelezettségektől.

Ami igazán számított a valódi és virtuális énképek közötti különbséget tekintve, az maga a szerep, nem pedig a benne eltöltött idő vagy a sikeresség. Ugyanis sem az olvasottság mértéke, sem a kapott visszajelzések mennyisége nem volt érdemben hatással a virtuális énképekre. Az sem okozott szignifikáns eltérést a két énkép között, hogy az adott személy környezetében élők közül mennyien tudtak arról, hogy ő ennek az online közösségnek a tagja volt, azaz hogy milyen mértékben nyílt vagy titkolt ez a létező „merengős”, virtuális én, illetve az életkor sem bírt befolyásoló erővel. Tehát a közeg már önmagában egyfajta pozitív megerősítést jelentett a tagjai számára. Ugyanakkor viszont ez az énképkülönbség nem tudatos, a minta mintegy 34 százaléka számolt be róla.

Előzetes várakozásunknak megfelelően a honlapon való tartós tartózkodással a tagok célja a visszajelzés szerzése és az új barátok találása volt (Ridings & Gefen, 2004). Azonban ennél a kapott eredményeink valamivel árnyaltabb képet mutattak. Az adatok alapján a visszajelzés szerzése megfelelt az írói önfejlesztés motivációjának, míg a barátok találása a társas céloknak. Megjelent viszont egy harmadik típusú motiváció is, amire a rekreációs jelleg volt jellemző: ez a fajta közösségi honlap szórakozás, hobbi is lehetett a tagok számára.

A továbbiakban érdemes lenne kvalitatív eljárással feltárni, hogy mit jelent az életükben ez a közösség, mit kapnak tőle, mit pótol, amit a környezetükben élők-

től nem kapnak meg. Emellett az oldallal kapcsolatos esetleges negatív tapasztalatok összegyűjtése is fontos lehet. Egy ilyen, mélyebb elemzés lehetővé tenné, hogy pontosabb képet kapjunk arról, hogy a vizsgálatban résztvevők hogyan érzékelik, vagy miként kezelik a kétféle énképüket, és az ehhez kapcsolódó érzéseket. Továbbá hasznos lehet annak megértése, hogy milyen motiváció alapján vonzódnak az online közösségekhez azok a személyek, akik az egyes aldimenziókban a normál értéknél alacsonyabb pontszámot értek el.

A közösségi oldalak kutatása tehát mindenképpen indokolt és fontos vizsgálati területe lesz az elkövetkezendő éveknek, évtizednek. Nemcsak a nagyméretű közösségi fórumoké, hanem mint a vizsgálatban is szereplő, kisebb, valamely témára fókuszáló honlapoké is, ahol specifikusabb csoportosulások lehetnek jellemzőek.

Hivatkozások

- BARGH, J. A., MCKENNA, K. Y. A., & FITZSIMONS, G. M. (2002). Can You See the Real Me? Activation and Expression of the „True Self” on the Internet. *Journal of Social Issues*, 58(1), 33-48.
- BLACK, R. W. (2005). Online Fanfiction: What Technology and Popular Culture Can Teach Us About Writing and Literacy Instruction. *New Horizons of Learning Online Journal*, 11(2). Letöltve: 2011. március 12.
<http://www.marthalakecov.org/~building/strategies/literacy/black.htm>
- BOLT, W. L. (2004). *The Hidden Authors: A Study and Survey of Fan Fiction Writers*. Dissertation, Tennessee. Letöltve: 2011. március 12.
http://trace.tennessee.edu/utk_chanhonoproj/715
- BURKE, M., MARLOW, C., & LENTO, T. (2010). Social Network Activity and Social Well-Being. *In: CHI-ACM Conference on Human Factors in Computing Systems*, Atlanta, Ga.
- CHEN, Y. & PERSSON, A. (2002). Internet Use among Young and Older Adults: Relation to Psychological Well-Being. *Educational Gerontology*, 28, 731-744.
- DÉVAI, M. & SIPOS, M. (1986). *A Tennessee Énkép Skála*. Pszichológiai tanácsadás a pályaválasztásban. Módszertani füzetek 36. Budapest: Országos Pedagógiai Intézet.
- GANGADHARBATLA, H. (2010). Facebook me: Collective self-esteem, need to belong, and internet self-efficacy as predictors of the igationation’s attitudes toward social networking sites. *Journal of Interactive Advertising*, 8(2), 5-15.
- GREENFIELD, P. & ZHENG, Y. (2006). Children, Adolescents, and the Internet: A New Field of Inquiry in Developmental Psychology. *Developmental Psychology*, 42(3), 391-394.
- GROSS, E. F. (2004). Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. *Developmental Psychology*, 25, 633-649.

- GUAN, S.-S. A. & SUBRAHMANYAM, K. (2008). Youth Internet use: risks and opportunities. *Current Opinion in Psychiatry*, 22, 351-356.
- KÖRÖSSY, J. (2004). Az „én” fogalma, az énejlődés elméletei. In: K. N. Kollár & É. Szabó (Eds.), *Pszichológia Pedagógusoknak* (pp. 51-73). Budapest: Osiris Kiadó.
- LAROSE, R., EASTIN, M. S., & GREGG, J. (2001). Reformulating the Internet Paradox: Social Cognitive Explanations of Internet Use and Depression. *Journal of Online Behavior*, 1(2). Letöltve: 2011. március 12. <http://www.behavior.net/JOB/v1n2/paradox.html>
- LUTTRELL, W. & PARKER, C. (2001). High school students' literacy practices and identities, and the figured world of school. *Journal of Research in Reading*, 24(3), 235-247.
- MARKUS, H. R. & WURF, E. (1987). The dynamic self-concept: A social psychology perspective. In: M. R. Rosenzweig & L. W. Porter (Eds.), *Annual review of psychology* (38, pp. 29-337). Palo Alto, CA: Annual Reviews.
- MEAD, G. H. (1973). *A pszichikum, az én és a társadalom*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- PENNEBAKER, J. W. & BEALL, S. K. (1986). Confronting a traumatic event. Toward an understanding of inhibition and disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 95, 274-281.
- RIDINGS, C. M. & GEFEN, D. (2004). Virtual Community Attraction: Why People Hang Out Online. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(1). Letöltve: 2011. március 12. http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue1/ridings_gefen.html
- SEDIKIES, C. (2006). Hogyan építjük fel önünket? Integratív témák és makacs kérdőjelek. In: J. P. Forgas & K. D. Williams (Eds.), *A társas én. Az önmegismerés szociálpszichológiája* (pp. 421-437). Pécs: Kairosz Kiadó.
- SHAW, L. H. & GANT, L. M. (2002). In Defense of the Internet: The Relationship between Internet Communication and Depression, Loneliness, Self-Esteem, and Perceived Social Support. *Cyberpsychology & Behavior*, 5(2), 157-170.
- STEINFELD, C., ELLISON, N. B., LAMPE, C. (2008). Social capital, self-esteem, and use of online social network sites: A longitudinal analysis. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 434-445.
- SUBRAHMANYAM, K. & GREENFIELD, P. (2008). Online Communication and Adolescent Relationships. *The Future of Children*, 18(1), 119-146.
- VANDELANOTTE, C., SUGIYAMA, T., GARDINER, P., & OWEN, N. (2009). Associations of Leisure-Time Internet and Computer Use With Overweight and Obesity, Physical Activity and Sedentary Behaviors: Cross-Sectional Study. *Journal of Medical Internet Research*, 11(3), e28. Letöltve: 2012. március 24. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2762849>
- WALLACE, P. (2002). *Az internet pszichológiája*. Budapest, Osiris Kiadó.
- WELLMAN, B. & GULIA, M. (1999). The network basis of social support: A network is more than the sum of its ties. In B. Wellman (Ed.), *Networks in the global village: Life in contemporary communities* (pp. 83-113). Boulder, CO: Westview Press.